

Niilo Mäki Instituutin asiantuntijalausunto perusopetuslain arviointia koskevasta lakiluonnoksesta

Laatineet Juha-Matti Latvala, Jarkko Hautala, Riikka Heikkilä ja Maria Haakana

Niilo Mäki Instituutti (NMI) pitää perusopetuslain arviointia koskevan lakiluonnoksen tavoitteita lähtökohtaisesti kannatettavina ja oppilaiden yhdenvertaisuutta tukevinä. Lausuntomme keskeinen viesti on kuitenkin, että **arviointikriteerien täsmentäminen ei yksin riitä**, vaan sen rinnalla on välttämätöntä vahvistaa oppimisen tukea, arvioinnin tutkimusperustaisuutta ja erityispedagogisia käytäntöjä.

1. Kansallinen konteksti ja oppimistulosten heikkeneminen

Suomen aiempi menestys oppimistuloksissa perustui määrätietoisiin kansallisiin ratkaisuihin, mutta nykytilanteessa oppimistulokset ovat heikentyneet merkittävästi.

Arviointikriteerien ja vähimmäisosaamisen täsmentämistä pidetään tarpeellisenä, mutta samalla nostetaan esiin kysymys siitä, millä tavoin vähimmäisosaamisen taso määritellään ja toisaalta mitataan. Luotettavaa tietoa osaamisen tasosta pidetään lähtökohtaisesti myönteisenä; mahdolliset haitalliset vaikutukset eivät liity arviointiin, vaan siihen, miten tietoa käytetään.

2. Arvioinnin yhdenvertaisuus ja arvioinnin ja tuen kytkeminen toisiinsa

Lakiluonnoksessa arvioinnin yhdenvertaisuus ymmärretään ensisijaisesti arviointikriteerien ja sääntelyn täsmentämisenä. Korostamme, että erityispedagogisesta näkökulmasta yhdenvertaisuus toteutuu vain, jos oppilailla on **tosiasialliset mahdollisuudet saavuttaa asetetut tavoitteet**.

Tämä edellyttää:

- varhaista tunnistamista,
- riittäviä ja vaikuttavia oppimisen ja koulunkäynnin tukitoimia,
- sekä arvioinnin ja tuen selkeämpää kytkentää toisiinsa.

Ilman tuen samanaikaista vahvistamista on olemassa riski, että arvioinnin yhdenmukaistaminen lisää eriarvoisuutta erityisesti oppilailla, joilla on todettuja tai tunnistamattomia oppimisvaikeuksia. Arviointi ei siis yksin riitä, tarvitaan näyttöön perustuvien tukitoimien yhtenäistä käyttöön ottoa ja toteuttamista sekä tuen vaikuttavuuden seurantaa.

3. Oppimisvaikeudet, varhainen tuki ja luokalle siirtyminen

Alkuopetuksessa tulisi varmistaa riittävä lukutaito, joka mahdollistaa lukemalla oppimisen tuleville luokilla. Tästä syystä lukutaidon opettamiseen tulisi panostaa koulupolun alussa.

Arvioinnin yhtenäistämisen tärkeä askel on kehittää tai hyödyntää olemassa olevia luotettavia, normitettuihin aineistoihin perustuvia keinoja tukea tarvitsevien oppilaiden varhaiseen tunnistamiseen. Tuen tarpeen tunnistamisen tulisi johtaa riittäviin ja oppijakohtaisiin tukikeinoihin.

Oppimisvaikeuksista johtuva tuen tarve ei saa olla peruste oppilaan luokalle jättämiselle. Ensisijaisesti tukea on tehostettava. Mikäli luokan kertaamiseen päädytään, tukitoimien tulee olla **kuntouttavia ja täsmällisesti kohdennettuja** niihin taitoihin, jotka ovat estäneet tavoitteiden saavuttamisen (esim. lukutaidon intensiivinen tukeminen lukivaikeuden yhteydessä).

Oppimisvaikeudet nähdään pysyväluonteisina ominaisuuksina, jotka eivät itsessään määritä yksilön elämänkulun tai työelämässä menestymisen mahdollisuuksia.

4. Formatiivinen arviointi ja oppimisprosessin tukeminen

Korostamme formatiivisen arvioinnin kehittämistä siten, että se:

- antaa oppijalle oppimista ja oppimisprosessia eteenpäin ohjaavaa palautetta,
- huomioi oppisisältöjen lisäksi oppimisprosessit ja oppimisstrategiat,
- tukee oppijan itseyymmärrystä ja oppimaan oppimisen taitoja.

Arvioinnin tehtävä ei ole vain todentaa osaamista, vaan ohjata oppimista ja tukitoimia.

5. Työskentelyn ja käyttäytymisen arviointi

Pidämme tärkeänä, että työskentelyn ja käyttäytymisen arviointia koskevat linjaukset täsmennetään. Erityisesti on huomioitava neuropsykiatrisesti oireilevien oppilaiden tilanne.

Keskeistä on erottaa selkeästi:

- oppiaineen osaamisen arviointi,
- työskentelytaitojen tukeminen,
- käyttäytymisen ohjaus.

Oppilaan neurologiset tai kehitykselliset haasteet eivät saa vaikuttaa kohtuuttomasti oppiaineista saataviin arvosanoihin.

6. Arviointiosaaminen ja olemassa olevan ekosysteemin hyödyntäminen

Painotamme tutkimusperustaisen arviointiosaamisen vahvistamista sekä kansallisesti että paikallisesti. Tuomme esiin myös oman roolimme normitettujen arviointivälineiden kehittäjänä (ks. www.nmi.fi/lukiarviointi/).

Uudistuksia tehtäessä on tärkeää huomioida taloudelliset vaikutukset ja hyödyntää olemassa olevaa osaamista valtiollisten toimijoiden lisäksi myös yhdistyksissä, säätiöissä ja muissa asiantuntijaorganisaatioissa.